

Савченко Віра Геннадіївна,
аспірант кафедри культурології
Харківської державної академії культури
orcid.org/0000-0002-6621-2992
virasacvhenko@gmail.com

ПРАКТИКА HANDMADE ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

У статті розглядаються основні характеристики умов виникнення та побутування практики handmade в культурному контексті сучасності. Констатується, що практика handmade є новітньою (посткласичною) формою побутування декоративно-ужиткового мистецтва. Визначаються основні характеристики практики handmade. Особливу увагу приділено умовам їх формування, однією з яких є культурний контекст глобалізованого світу. Описується вплив інформаційних технологій на генезу практики handmade, яка сформувалась та розвивається переважно в мережі інтернет. Сучасний стиль та ритм життя в умовах глобалізованого суспільства вимагає змін в повсякденному бутті. Це стосується й дозвіллевих практик, хобі, зміни підходів до планування вільного часу. З одного боку, ритм сучасного життя в умовах великого міста є більш швидким у порівнянні з класичним періодом історії людства. З іншого – сучасні інформаційні технології дозволяють представникам певних професій самостійно та з великим ступенем свободи формувати співвідношення робочого та вільного часу. Водночас великі емоційні навантаження, інформаційний шум, пришвидшення ритму життя, зростання рівня соціальної відповідальності вимагають до пошуку практик, які можуть допомогти з вирішенням соціокультурних проблем в контексті глобалізованого суспільства. Крім того, виклики сучасного світу стосуються не тільки особистості, але й представляють собою певну загрозу для національних культур. Деякі дослідники виказують занепокоєння щодо збереження автентичності окремих культурних систем за умов формування глобалізованого інформаційного суспільства. Одним із шляхів вирішення таких проблем є практика handmade, яка може мати вплив як на особистість (шляхом реалізації за допомогою свого інструментарію вирішення певного комплексу соціокультурних викликів), так і на національні культури (шляхом популяризації, розповсюдження та інтеграції в сучасне культурне поле національних семантичних кодів). Крім того, робиться висновок про поліваріативність культурних процесів в сучасному глобалізованому світі.

Ключові слова: культурологічний підхід, соціокультурний контекст, соціокультурні умови, декоративно-ужиткове мистецтво, практика handmade, глобалізація.

Savchenko Vira,
Postgraduate Student at the Department of Cultural Studies
Kharkiv State Academy of Culture
orcid.org/0000-0002-6621-2992
virasacvhenko@gmail.com

HANDMADE AS A GLOBAL PROJECT

The article examines the main characteristics of the conditions for the emergence and existence of the handmade practice in the cultural context of modernity. The conditions under which the practice of handmade is formed are considered. The reason is the development of technologies, communications and the Internet. The practice of handmade is developing and spreading on the Internet. It is very adaptable for a person who is not a professional but wants to have a hobby. Handmade practice has many channels for learning: descriptions, master classes. You can study at any time. It is very convenient for the user.

Interest in unique handmade products can be explained by the conditions of mass society and the society of impressions. Production is mass and of the same type. Unique items emphasize a person's individuality.

The cultural features of the globalized society are described. The problem may be that unique national cultures may be lost. When analyzing such a social phenomenon, it is very important to take into account the social context.

At the same time, it is noted that the globalized society is at the stage of formation. It is concluded that the practice of handmade is the newest form of decorative and applied art. Some functions of handmade practice become relevant in new cultural conditions.

The practice of handmade can be an actual means of preserving national cultures in new conditions. Decorative and applied art is not mass. The uniqueness of handmade products, the wide application of national cultural codes can be a good tool.

A conclusion is made about the polyvariability of cultural processes in the modern globalized world. The topic of the development of decorative and applied art in the conditions of a global society is very important and promising.

Key words: cultural approach, sociocultural context, decorative and applied art, handmade practice, globalization.

Кінець XX – поч. XXI ст. є періодом докорінних змін культурного нарративу в межах європейського локусу. В першу чергу це пов'язано зі стрімким розвитком інформаційних технологій та засобів комунікації. Починають активізуватися процеси глобалізації у всіх сферах життя. Фактор глобалізації, у свою чергу, «стає своєрідним міфогенним простором для осмислення мультикультурних процесів, які відбуваються в сучасному просторі культуротворення» (Ареф'єва, 2019, с. 185).

В таких умовах актуалізується проблематика функціонування соціокультурних явищ, виникнення та активний розвиток яких відноситься до класичного періоду. Серед цих явищ є декоративно-ужиткове мистецтво, що виступає історично однією з перших форм художнього осмислення реальності.

Стрімкий розвиток науки та, як наслідок, технологій, що відбувся наприкінці 60-х рр. XX ст. (четверта науково-технічна революція), призвів до докорінних змін в промисловості та економіці. Масштабне виробництво перестало бути суто національним; продовжувався розвиток та модернізація транснаціональних корпорацій, які включали в себе як виробничі потужності, так й енергомережу. Зміна виробничої парадигми спонукала до зростання рівня трудової міграції, «відкрила кордони». Крім того, наукові розвідки того часу починають характеризуватися масштабними дослідженнями, які можливі тільки в умовах міжнародних груп. Глобалізація стає загальносвітовою тенденцією. Наукові здобутки та новий принцип організації виробництва спонукали до розвитку глобалізаційні процеси, які дослідники С. Хоффман, П. Малиновський та ін. розглядають як багатовекторний процес, що включає в себе економічний, політичний та культурні виміри (Хоффман, 2003, с. 185). Таким чином, культурну глобалізацію можна виділити в окрему проблемну площину, в рамках якої формується ціла низка питань для сучасного дослідника культури.

На думку С. Хоффмана, глобалізація культури – це процес інтеграції окремих національних культур в єдину світову культуру на основі розвитку транспортних засобів, економічних зв'язків та засобів комунікації (Хоффман, 2003, с. 81). Національна культура – це складна система, в яку включені як традиційні, так й інноваційні компоненти. Такі сполучення завжди викликають певний конфлікт на етапі взаємоінтеграції. В межах глобалізації вони загострюються, оскільки виникає потреба адаптації й самих культурних систем в цілому. Дослідники (С. Хоффман, П. Малиновський, О. Данильян) вважають, що одним з викликів глобального культуротворчого процесу є уніфікація; інноваційні культурні форми, як правило, створюють країни-лідери, які нав'язують свої культурні норми та зразки іншому світу (Данильян, 2003, с. 31). Так, з процесами глобалізації пов'язані становлення та розвиток суспільства споживання. Питомої ваги набуває індустрія послуг, в поняття масового споживання входить не тільки категорія матеріального товару (в закладах певних мережах фаст-фуду споживач отримує товар, ідентичний в усіх країнах світу), але й культурних нарративів.

При активній трудовій міграції та мобільності культурні нарративи переносяться на інший субстрат. Відбувається своєрідне «змішування» культурних кодів, в першу чергу на повсякденному рівні. Водночас завдяки принципам суспільства споживання, розповсюдженню інформаційних технологій та під впливом масової культури наприкінці XX – поч. XXI ст. починає формуватись глобальні культурні нарративи. Трансформація соціокультурного поля європейського локусу в постіндустріальному суспільстві відбувається шляхом формування глобальної спільноти в єдиний інформаційний простір. Викликом стає збереження та розвиток національних культурних кодів, які через свою специфічність можуть не витримати конкуренції з уніфікованою масовою культурою, зрозумілою більшості. При цьому слід зазначити, що діалог

культур в тому чи іншому вигляді відбувався протягом історії людства. Він природним чином виникає в процесі комунікації представників різних культур, відповідно до норм культури, які традиційні для суб'єктів комунікації. Ці норми культури, як правило, мають символічний, знаковий характер (Назаретян, 1997, с. 97).

Декоративно-ужиткове мистецтво є первинним проявом художньої рефлексії світогляду за допомогою матеріальних носіїв (предметів). В даному випадку світогляд та умови його розвитку є базовою змістовною одиницею, детермінованою з соціокультурними умовами певного хронотопу. Практика handmade є новітньою формою побутування декоративно-ужиткового мистецтва. Її поява та розвиток обумовлені, в тому числі, широким розповсюдженням інформаційних технологій. Передача нових технологій, технік та творчих ідей відбувається переважно через мережу інтернет. Побутування цієї практики в суспільстві вражень, в соціокультурному полі якого йде зміщення акценту з попиту на товар на попит послуг та вражень, також є стимулом її розвитку.

Основою формування практики handmade є умови життя, які характерні для сучасного європейського локусу: високий рівень урбанізації та пов'язані з ними концепти «стилю життя» та «вільного часу» і широке впровадження в побут інформаційних технологій. На відміну від декоративно-ужиткового мистецтва, практика handmade має певні особливості, а саме – розвиток ідей та передача досвіду відбувається переважно по новітньому каналу комунікації (мережі інтернет), морально-емоційна складова частина виробу («історія предмету») превалює над ужитковими якостями, здійснюється комерціалізація індустрії handmade (випуск великими виробниками «наборів», які містять детальну інструкцію та все необхідні матеріали для отримання готового, закінченого виробу). В рамках концепції суспільства вражень практика handmade актуалізується як в суспільному культурному полі, так й в репрезентації особистого.

В рамках особистісного напрямку практики handmade допомагають забезпечити самопрезентацію людини як окремої особистості, так й водночас – надати психологічну підтримку людині, знизити тривожність, посилити відчуття стабільності. У суспільному контексті

реалізація практики handmade відбувається у межах наративу соціальної відповідальності, що проявляється, головним чином, в екологічному (3R-підхід) та економічному (поле індивідуальної зайнятості) спрямуваннях.

По відношенню до семантичних одиниць, які використовуються в рамках практики handmade, завдяки генетичній приналежності до декоративно-ужиткового мистецтва, вони в переважній більшості базуються на культурному коді народної творчості. Водночас в рамках практики handmade майстри виробляють ідеї, які стають глобальними. Представники інтернет-спільноти, що формується в рамках постіндустріального суспільства, існують в середовищі культурного коду, який зрозумілий всім учасникам спільноти поза національної приналежності. Прикладом може слугувати розповсюдження ідеї ляльки тільди, вальфдорської ляльки, нетрадиційного використання принципів традиційного розпису, інтеграція в сучасні інтер'єри непритаманних елементів інших культур (напр., котацу) тощо.

Тим не менш, навіть глобальні творчі ідеї несуть в собі «відзеркалення» особистості автора, а за їх посередництвом – й культурних особливостей певного народу. Таким чином, значущі культурні коди окремої нації стають надбанням глобального суспільства. Як приклад можна навести онлайн майстер-класи з традиційного українського писанкарства, в яких одночасно брали участь представники п'ятнадцяти країн. При виконанні однотипного завдання під контролем майстра, учасники, що реалізовували особистий творчий потенціал, отримували різні результати, адаптуючи український культурний код як до глобальної, загальнозрозумілої семантичної системи, так і до локальної, рідної для автора системи культурних нарративів.

Таким чином, процес формування глобального постіндустріального суспільства провокує виклики щодо збереження національного культурного коду. В цих умовах практика handmade виступає як один з інструментів творення нової соціокультурної реальності. Водночас саме в рамках практики handmade національний культурний код зберігається та адаптується в культурному полі нової реальності. В ситуації, коли існують ризики втратити національні культурні особливості, інструменти, які здаються

фактором загрози, можуть стати інструментами збереження та адаптації культурного коду в глобальній спільноті.

Оскільки глобальне суспільство знаходиться на етапі становлення, увага до особливостей

динаміки та форм культурної взаємної інтеграції у дослідників різних наукових напрямків буде лише зростати. Актуальність проблеми потребує для її вивчення залучення аксіологічного, герменевтичного, культурологічного підходів.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва А. (2019). Глобалізаційні процеси в культурі сучасності. *Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр.* № 116(1). С. 185–189.
2. Герасіна Л. (2015). Глобалізація. *Політологічний енциклопедичний словник / ред. М. Требіна.* Харків. С. 146–148.
3. Гантінгтон С. (2006). Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. Н. Климчук. Львів. 474 с.
4. Данильян О., Дзьобань О. (2003). Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* № 2(33). С. 29–41.
5. Малиновский П.В. (2004). Глобализация 90-х годов: время выбора (вступительная статья). *Глобализация: контуры XXI века.* Москва. С. 5–49.
6. М'язова І.Ю. (2008). Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Київ. 38 с.
7. Назаретян А.П. (1997). Синергетика в гуманитарном знании. *Обществ. науки и современность.* № 2. С. 91–98.
8. Фукуяма Ф. (2005). Конец истории и последний человек / Пер. с англ. М. Левиной. Москва. 432 с.
9. Хоффман С. (2003). Столкновение глобализаций. *Россия в глобальной политике.* Москва, 2003. Т 1. С. 78–91.

References:

1. Arefieva A. Hlobalizatsiini protsesy v kulturi suchasnosti (Globalization processes in modern culture). *Hileia: naukovyi visnyk : zb. nauk. pr.* 2019. № 116 (1). S. 185–189. (in Ukrainian).
2. Herasina L. Hlobalizatsiia. (Globalization). *Politolohichni entsyklopedychnyi slovnyk / red. M. Trebina.* Kharkiv, 2015, S. 146–148. (in Ukrainian).
3. Hantington S. Protystoiannia tsyvilizatsii ta zmina svitovoho poriadku (Clash of civilizations?). Per. z anhl. N. Klymchuk. Lviv, 2006. 474 s. (in Russian).
4. Danylian O., Dzoban O. Hlobalizatsiia kultury: protyrichchia ta tendentsii rozvytku. (Globalization of culture: contradictions and development trends). *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho».* 2003. № 2 (33). S. 29 – 41. (in Ukrainian).
5. Malynovskiy P. V. Hlobalyzatsyia 90-kh hodov: vremia vybora (vstupitelnaia statia) (Globalization of the 90s: the time of choice (introductory article)). *Hlobalyzatsyia: konturi XXI veka.* Moskva, 2004. S. 5-49. . (in Russian).
6. Miazova I. Yu. Mizhkulturna komunikatsiia: zmist, sutnist ta osoblyvosti proiavu (sotsialno-filosofskiy analiz) (Intercultural communication: content, essence and peculiarities of manifestation (social-philosophical analysis)) : avtoref. dys. ... kand. filoz. nauk : 09.00.03. Kyiv, 2008. 38 s. (in Ukrainian).
7. Nazaretian A. P. Synerhetyka v humanyarnom znanyu. (Synergetics in humanitarian knowledge). *Obshchestv. nauky y sovremennost.* 1997. № 2. S. 91–98. (in Russian).
8. Fukuiama F. Konets ystoriyy y poslednyi chelovek. (The end of history and the last person). Per. s anhl. M. Levynoi. Moskva, 2005. 432 s. (in Russian).
9. Khoffman S. Stolknovenye hlobalyzatsyi. (Clash of globalizations). *Rossyia v hlobalnoi polytyke.* Moskva, 2003. T1. S. 78–91. (in Russian).